

УДК 336.77

Галина Забчук, доцент кафедри банківської справи Тернопільського національного економічного університету, кандидат економічних наук

КРЕДИТНІ ВАЖЕЛІ СТИМУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Обґрунтовано сутність кредитного важеля та механізм його впливу на розвиток виробництва. Визначено основні чинники підвищення дієвості кредитних важелів, що застосовуються банками.

Ключові слова: кредит, кредитні важелі, механізм застосування кредитних важелів, кредитна політика.

Найважливішою умовою розвитку виробництва є наявність у підприємств необхідного обсягу фінансових ресурсів. Важливе значення у вирішенні проблеми формування фінансових ресурсів підприємств має використання особливостей функціонування кредиту як фактора економічного зростання загалом та посилення його впливу на підприємницьку активність зокрема. Тому підвищення ролі кредиту в сучасних умовах, необхідність створення адекватного механізму надання й погашення позик та переходу до використання економічних методів управління дає новий імпульс для теоретичного обґрунтування суті кредитного важеля та визначення практичних аспектів його реалізації. Варто зазначити, що представники економічної думки здавна визнавали факт стимулювального впливу кредитних важелів на стан виробничого сектору економіки і вважали, що шляхом регулювання фінансових потоків між виробництвом і споживанням можна домогтися ефекту економічного зростання у виробничій сфері.

Так, вперше питання про можливість стимулювального впливу грошово-кредитних заходів на виробничі процеси в реальному секторі економіки розглянув у своїх працях Д. Юм. Йому належать ідеї про те, що експансіоністська грошово-кредитна політика, що призводить до збільшення грошової маси в обігу, стимулює розвиток промисловості на не-

© Г. Забчук, 2012

даткової кількості грошей і зростанням цін, збільшення кількості золота і срібла сприяє розвитку промисловості”¹.

Питанням стимулювання інвестиційної активності в частині залучення вільних грошових коштів — власного капіталу і позичкових кредитних ресурсів (лихварський капітал) — надавав важливого значення у своїх працях А. Сміт². Він доводив, що саме у сфері промислового виробництва капітал дає найбільшу віддачу, оскільки яку б частку своїх запасів людина не витратила як капітал, вона завжди очікує повернення його з прибутком. Саме тому в галузі промислового виробництва капітал, витрачений на утримання робочої сили, виконавши функцію капіталу для інвестора, створює дохід останнього. На думку А. Сміта, ощадливість, яка сприяє зростанню багатства, має бути використана тільки як потенціальний ресурс майбутнього відтворення. Ідея про те, що регулюванням відсоткової ставки за кредити можна залучити капітал у сферу промислового виробництва, була основою в його пропозиціях щодо закону про лихварство.

Необхідно зазначити, що хоча питання впливу кредитних важелів на виробництво розглядали ще ранні представники економічної думки, у вітчизняній і закордонній літературі досі немає однозначного визначення кредитного важеля. Термін “кредитний важіль” досить поширений в економічній літературі, його розглядали багато науковців, однак ніде не пояснюється його зміст. Досі не розкрита теоретична суть кредитного важеля. Він застосовувався тільки як назва. Тому мета статті полягає в тому, щоб визначити й охарактеризувати сутність кредитного важеля і його вплив на виробництво.

У зарубіжній літературі під важелем розуміють засоби впливу для досягнення мети (англ. *leverage*). *Leverage* перекладається як “дія важеля”, “зусилля, досягнуті завдяки принципу важеля” і в одному з варіантів — як “відношення плечей важеля”³.

Термін “левередж” досить широко використовується у вітчизняній спеціальній літературі. Традиційно в економічних дослідженнях під поняттям левередж, в буквальному значенні цього слова, розуміють фактор, незначні зміни якого можуть привести до суттєвих змін результативного показника⁴. Точніше — це потенційні можливості впливати на прибуток шляхом певної зміни співвідношення деяких факторів або важелів. У Великій Британії з цією метою використовується термін *gearing*. У сучасному фінансово-кредитному словнику левередж тлумачиться як використання залучених коштів для збільшення дохідності капіталу⁵.

Економічна енциклопедія левередж тлумачить як фінансовий механізм управління формуванням прибутку підприємства, який забезпечує оптимальне співвідношення окремих видів капіталу чи окремих видів витрат⁶.

¹ Hume D. *Of Money* / D. Hume // *Writings on Economics* / ed. by Eugene Rotwein. — Madison: University Wisconsin Press, 1995. — P. 35.

² Сміт А. *Исследование о природе и причинах богатства* // *Антология экономической классики*. — Т.1. — М.: Эконов, 1991. — С. 79.

³ *Электронный словарь Мультитран [Эл. ресурс]*. — Режим доступа: www.multitrans.ru.

⁴ *Фінансово-економічний аналіз: підручник* / [за ред. П.Ю. Буряка, М.В. Рижара]. — К.: Професіонал, 2004. — С. 381.

⁵ *Современный финансово-кредитный словарь [Эл. ресурс]*. — Режим доступа: www.rubricon.com.

⁶ *Економічна енциклопедія: у 3 т.* / [відп. ред. С.В. Мочерний]. — К.: Академія, 2000. — Т.1. — С. 173.

Загалом, важіль треба розуміти як засіб зміни економічного стану об'єкта, здійснення повороту в економіці. На нашу думку, у кредитних відносинах дія кредитного важеля полягає у впливі на обсяги позикового капіталу, що надається суб'єктам господарювання, а також впливу на джерела, умови, напрями його використання та форми передачі. Відповідно, суб'єкти господарювання, використовуючи позикові кошти, змінюють обсяги і якість інвестицій у виробництво, поповнюють обсяги оборотного капіталу, змінюють чисту рентабельність власного капіталу, розвивають свій інноваційний потенціал.

На нашу думку, кредитний важіль необхідно виділити як окреме поняття. Кредит — ширша економічна категорія, яка відображає певні суспільні відносини, а кредитний важіль вказує власне на дію кредиту, тобто його безпосередній вплив на виробничий процес підприємства через надходження додаткових ресурсів. Іншими словами, кредит — це відносини, кредитний важіль — форма впливу кредиту.

Поняття кредитного важеля потрібно розуміти як вираження економічних взаємовідносин, закріплених у нормативно-правових актах і спрямованих на стимулювання економічних агентів як учасників виробничого процесу.

На відміну від кредиту, кредитний важіль є передусім засобом, інструментом впливу на певний процес чи об'єкт застосування (у нашому випадку — це виробнича діяльність підприємств) задля досягнення певного результату (наприклад, збільшення прибутку).

Ступінь стимулювального впливу кредитних важелів на підприємницьку активність залежить від стабільності всієї економічної системи держави.

Отже, на нашу думку, кредитний важіль — це сукупність прийомів та методів впливу суб'єктів кредитних відносин на стан економічної активності суспільства через зміну обсягів вартості, що передається у тимчасове користування у грошовій і матеріальній формі, а також зміну джерел, умов, напрямів і форм передачі позиченої вартості.

Оскільки одним із варіантів перекладу слова *leverage* є відношення плечей важеля, то з огляду на те, що важіль є своєрідним "коромислом", яке балансує, дію кредитного важеля на мікрорівні, а саме на виробничу діяльність суб'єктів господарювання, можна зобразити у вигляді схеми (рис. 1).

Рис. 1. Вплив кредитного важеля на об'єкти кредитування

Суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які провадять господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями у межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. Суб'єктами господарювання є: 1) господарські організації — юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці⁷.

Практична реалізація кредитних операцій комерційного банку у відносинах із суб'єктами господарювання або, простіше, між кредитором і позичальником, здійснюється через укладення кредитної угоди. Саме вона є відправною точкою відносин між ними. Оскільки укладенню кредитної угоди передують оцінка кредитоспроможності позичальника і, відповідно, ризику, пов'язаного з наданням кредиту, то, з іншого боку, після укладення кредитної угоди здійснюється видача кредитів, направлених на досягнення мети, досягнення результату. Вплив кредитного важеля на об'єкти кредитування відображені на рис. 1, де KU — кредитна угода, $K(A)$ — кредитор, P — позичальник, A — амплітуда, Φ — фактор, R — результат (наслідок), PV — плече важеля.

Фактор — це суб'єкт кредитних відносин, що має визначальний вплив на укладення кредитної угоди, а також умови й обставини, за яких настає виконання кредитної угоди.

Рушійми можуть бути: комерційний банк (відділення), центральний банк, уряд, Верховна Рада, міждержавні об'єднання (ЄС, ЄЕП), міждержавні організації (МВФ, МБРР).

Дія фактора залежить від його інтересів, пов'язаних з мотивами та знаряддями, які він застосовує. Сила тиску фактора — це мотиви позичальника, інтереси кредитора та знаряддя тиску. Рушійним мотивом кредитних відносин є отримання додаткового доходу кожним із суб'єктів кредитних відносин. Рушієм може бути як кредитор, так і позичальник. Інтересами кредитора, крім отримання прибутку, можуть бути: проникнення у галузь, підтримка товаровиробника, довгострокова співпраця, що дасть у майбутньому можливість отримати прибуток.

Інтересами позичальника є реконструкція об'єкта і впровадження нового проекту, які дозволяють зберегти фінансові позиції в умовах конкурентного середовища і забезпечують достатність коштів для розвитку, а також готовність до співпраці, оцінка його можливостей на предмет укладення угоди.

Мотиви — це мета і рушій фінансового проекту, тому метою є обґрунтована необхідність фінансування проекту та отримання додаткового прибутку.

Пропонуємо знаряддя тиску розуміти як елементи кредитної угоди, систему способів і засобів кредитування, серед них такі:

⁷ *Господарський кодекс України: Науково-практичний коментар / [О.І. Харитонова, Є.О. Харитонов, В.М. Коссака та ін.]; за ред. О.І. Харитонової. — Х. : Одиссей, 2007. — С. 118.*

- величина процентної ставки;
- форми і методи кредитування (карткові кредити, овердрафт тощо);
- терміни кредитування.

До знарядь тиску можна віднести відповідні проекти кредитування, типи кредитних угод, пільги з боку держави (пріоритети), податкові пільги.

Розглядаючи залежність між силою тиску і плечем важеля (рис. 2), розуміємо, що сила тиску обернено пропорційна плечу важеля. Тут діють фізичні закони, але їх можна застосувати до конкретних механізмів кредитування. Чим менше плече, тим менша амплітуда, і навпаки. Тому співвідношення плечей пропорційне співвідношенню амплітуди, чим більше плече, тим менший тиск і навпаки. Обмежуючись розумінням важеля як відношенням плечей тиску, кредитні операції можна класифікувати на такі три типи:

- кредитні операції з високим кредитним важелем (Міністерство фінансів, уряд);
- кредитні операції із середнім кредитним важелем (Національний банк України);
- кредитні операції з низьким кредитним важелем, які здійснюють комерційні банки.

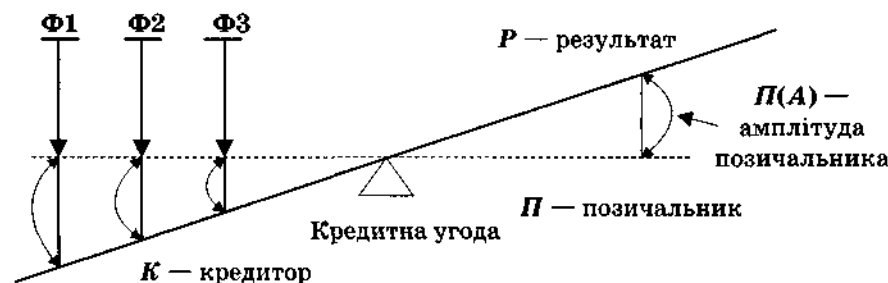

Рис. 2. Залежність між силою тиску і плечем кредитного важеля

Фактором кредитних відносин в економіці на макрорівні може виступати уряд в особі його міністерств, які укладають міжнародні договори за проектами інвестування в окремі галузі та конкретні проекти. Виконання цих проектів та обґрунтування інших закладається в грошово-кредитну політику Національного банку України (НБУ). Безпосередніми виконавцями грошово-кредитної політики у дворівневій банківській системі є комерційні банки. Звідси впливає поділ факторів кредитної угоди у вигляді трьох агентів: уряду, НБУ і комерційних банків. Відповідно, уряд забезпечує кредитно-інвестиційну діяльність на найвищому рівні. Якщо ініціатива укладення кредитної угоди належить уряду, то такі кредитні проекти пропонуємо називати операціями з високим кредитним важелем. Відповідно до рис. 2, такі операції ($\Phi 1$) мають найбільшу амплітуду позичальника, а, значить, і найбільший вплив на результат діяльності позичальника.

Національний банк України розробляє і втілює грошово-кредитну політику, узгоджену з урядом. Ті кредитно-інвестиційні програми, які розробляються за ініціативою самого НБУ, пропонуємо називати операціями з середнім кредитним важелем ($\Phi 2$).

Безпосередніми виконавцями заходів кредитно-інвестиційної політики є комерційні банки, які надають кредити позичальникам. Однак, якщо комерційні банки самі виступають ініціаторами укладення кредитних угод, то такі кредитні проекти пропонуємо називати операціями з низьким кредитним важелем. Оскільки амплітуда коливань таких операцій ($\Phi 3$) найменша, відповідно й ефективність впливу таких операцій поступається операціям із високим чи середнім кредитним важелем.

Таким чином, залежно від того, хто виступає фактором кредитних відносин, залежить вибір та застосування кредитних важелів і, відповідно, ефективність їх впливу на виробництво та його обсяги. Оскільки банківська система є основним кредитором реального сектору, то, застосовуючи певні кредитні важелі, вона впливає на результати виробничої діяльності підприємств. Наприклад, Національний банк України через монетарні інструменти (регулювання норм обов'язкових резервів, регулювання облікової ставки, зміна умов рефінансування комерційних банків, операції на відкритому ринку, регулювання курсу національної валюти) впливає на кредитну активність комерційних банків. Комерційні банки, у свою чергу, через застосування кредитних важелів (процентна ставка, термін кредитування, види кредитування, умови надання кредиту) впливають на обсяги кредитування суб'єктів господарювання, а звідси — на зростання або зниження обсягів виробництва. Застосування кредитних важелів банківською системою задля впливу на певні результати виробничої діяльності суб'єктів господарювання можна зобразити у вигляді схеми (рис. 3).

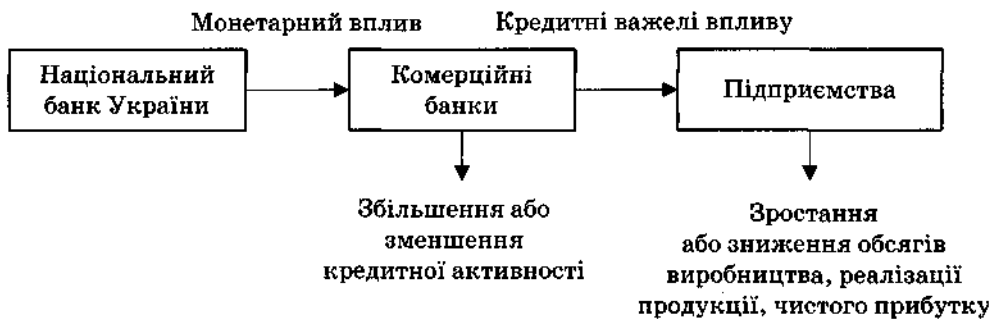

Рис. 3. Застосування кредитних важелів банківською системою

Розглянемо, як впливає час на результат або на ефект кредитного важеля, за допомогою рис. 4. Залежно від терміну дії кредитної угоди або терміну повернення коштів кредитором позичальником розрізняють: коротко-, середньо- і довгострокові кредитні важелі. До короткострокових кредитних важелів належать кредити з терміном до одного року, до середньострокових — від одного до трьох років і довгострокових — понад три роки. З рис. 4 видно, що чим більший проміжок часу, тим кращий ефект кредитного важеля, вищий результат. Отже, термін і результат перебувають у прямій залежності. Це ще раз доводить, що саме застосування довгострокових кредитних важелів дає змогу досягти максимального результату у фінансуванні проекту, стимулюванні промислового виробництва, тому позичальник зацікавлений саме у довгострокових кредит-

них важелях, на відміну від кредитора. У зв'язку з тим, що використання довгострокових кредитних важелів пов'язане з більшим ризиком, кредитор зацікавлений у використанні короткострокових кредитних важелів. Отже, довгострокові кредитні важелі мають більший ефект впливу на виробництво.

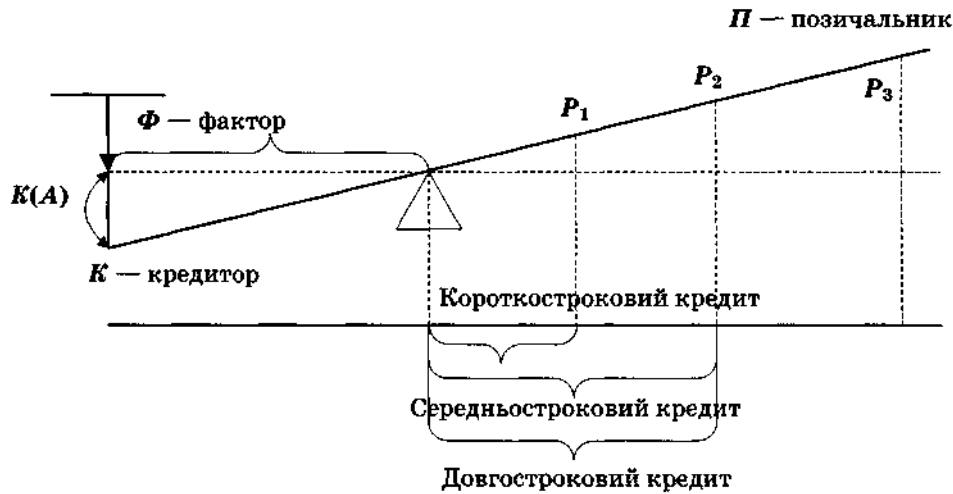

Рис. 4. Залежність результату кредитного важеля від часу

Однак варто зазначити, що дієвість кредитних важелів залежить від низки чинників. Тому чинники впливу, що визначають дієвість кредитних важелів на виробництво, ми пропонуємо класифікувати так.

По-перше, виділимо чинники прямого впливу на дієвість кредитних важелів. Такі заходи безпосередньо стимулюють кредитування виробництва. Серед них можна виділити бюджетні (розробка й реалізація кредитно-інвестиційних програм, надання гарантій банкам, субсидування процентних ставок, подовження термінів надання кредитів та ін.), організаційні (формування організаційної структури кредитної системи, створення нових кредитних інститутів).

По-друге, чинники непрямого впливу на дієвість кредитних важелів, що створюють сприятливі умови для розвитку інвестиційного кредитування. Це правові, інформаційно-аналітичні і маркетингові.

До правових чинників непрямого впливу на дієвість кредитних важелів, на нашу думку, належать:

- захист прав і законних інтересів суб'єктів кредитно-інвестиційної діяльності;
- встановлення порядку й визначення чітких умов надання бюджетних, пільгових кредитів, гарантій.

До інформаційно-аналітичних чинників, які впливають на дієвість кредитних важелів, належать:

- аналіз стану та оцінка перспектив розвитку галузей промисловості;
- розробка нових проектів кредитування;
- створення єдиної бази даних про кредитно-інвестиційні проекти, зокрема ті, що мають гарантію або фінансову підтримку держави;
- встановлення постійних контактів із закордонними центрами підтримки бізнесу з метою отримання фінансового сприяння; організація

консультативної і методичної допомоги, запровадження сучасних методів інвестиційного аналізу і проектування.

Серед маркетингових чинників можна виділити: створення відкритої бази даних про кредитно-інвестиційну діяльність держави; організацію і проведення інвестиційних конкурсів, аукціонів інвестиційних проектів; формування відкритої бази даних підприємств, які потребують інвестицій.

Ми вважаємо, що для ефективного стимулювання розвитку виробництва потрібно враховувати усі чинники підвищення дієвості кредитних важелів.

На нашу думку, механізм впливу кредитних важелів на розвиток виробництва — це порядок дії різних видів кредитних важелів на умови функціонування і розвитку підприємств і галузей промисловості, перш за все на обсяги кредитних ресурсів підприємств, їх джерела, напрями використання, види і форми кредиту, умови їх надання (процентна ставка, термін кредитування і т. п.), напрям кредитних потоків. Як зазначалось вище, дія кредитних важелів залежить від багатьох факторів.

На джерела й обсяги кредитних ресурсів впливають такі чинники: бюджетні (бюджетне кредитування, надання гарантій органами влади), маркетингові.

На кредиторів можуть впливати організаційні чинники: створення додаткових інститутів кредитування та об'єктів інфраструктури, ініціювання спільних із фінансово-кредитними організаціями програм кредитування.

На форми, види й умови кредитування впливають бюджетно-податкові (субсидування процентних ставок, продовження термінів кредитів), інформаційні (консультативна допомога для розвитку нових форм кредитування) та правові чинники.

Безпосередній вплив на діяльність підприємств, а саме на їх фінансові ресурси, мають бюджетні чинники — програми кредитування пріоритетних підприємств і галузей, інвестиційних проектів та ін.

Варто наголосити, що принципово важливе значення для застосування кредитних важелів має інвестиційна привабливість позичальників як фундаментальна властивість кредитних відносин. При виборі потенційного позичальника капіталу кредитор зацікавлений у розміщенні коштів у контрагента з позитивною кредитною і комерційною репутацією⁸. Інвестиційна привабливість позичальника, на нашу думку, залежить від:

- наявності різноманітних галузей та об'єктів інвестування;
- загальних тенденцій розвитку галузей, особливостей галузевої структури;
- кредитоспроможності позичальників;
- насиченості факторами виробництва (природними ресурсами, робочою силою (необхідного освітнього рівня), основними фондами, інфраструктурою);
- обсягу споживчого попиту;
- віддаленості від центру;
- природних ризиків (наявності специфічних природних явищ, що ускладнюють розвиток і розміщення продуктивних сил);
- політичних ризиків, що впливають на розвиток основних галузей економіки. Йдеться, насамперед, про своєчасність ухвалення рішень і

⁸ Носова О.В. Інвестиційна привабливість підприємства / О.В. Носова // Стратегічні пріоритети. — 2007. — № 1(2). — С. 122.

нормативно-правових актів, необхідних для нормальної роботи суб'єктів господарювання, недосконалості законодавства, бюрократичних бар'єрів.

Привабливість виробництва для кредитування стимулює частина бюджетних (надання гарантії) та інформаційно-аналітичних чинників.

Кредитний важіль впливає на ефективність діяльності як позичальника (суб'єкта господарювання), так і кредитора (банка). На вибір кредитних важелів та ефективність їх застосування чинить вплив і поведінка самого позичальника, і можливість для кредитора передбачити її. Тому розглянемо залежність ефективності кредитного важеля від поведінки позичальника (рис. 5). Кредитний важіль як одностороння проєкція забезпечує досягнення мети, коли поведінка позичальника не відхиляється від передбачуваної кредитором. Однак насправді вона піддається ризикам, тому результат застосування кредитних важелів може відповідати запланованому рівню P або ж відхилитися від нього як в один, так і в інший бік — P_1 , P_2 , очікуваний через зміну обставин.

Зворотній вплив поведінки позичальника на кредитора можна назвати коливанням кредитного важеля (рис. 5). Саме таке коливання найбільше впливає на його ефективність з позицій кредитора. Відхилення досягнутого результату від запланованого може призвести до збільшення ризику неповернення кредиту, що має бути підконтрольним кредиторю.

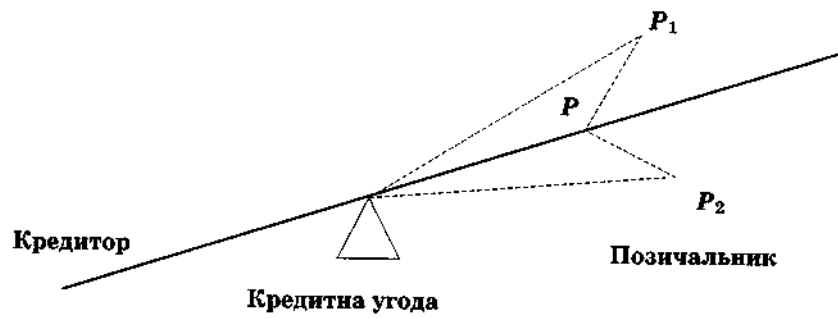

Рис. 5. Залежність ефективності кредитного важеля відносно поведінки позичальника

У зв'язку з цим важливий моніторинг, інкасування кредитного боргу, а також робота із проблемними кредитами (навчання персоналу, обізнаність, управління кредитним портфелем, можливості ринку). Все це закладається у кредитну політику банку.

Таким чином, кредитна політика створює основу для всього процесу управління кредитами, визначає об'єктивні стандарти, якими мають керуватися банківські працівники, котрі відповідають за надання й оформлення кредитів і управління ними. Тому правильне і чітке формулювання кредитної політики зверху, адекватне сприйняття її на всіх рівнях банку дозволяє керівництву банку підтримувати належні стандарти у кредитуванні, уникати зайвих ризиків і правильно оцінювати можливості розвитку, а звідси і розширювати вплив кредитних важелів на виробничий сектор, що сприятиме зростанню обсягів виробництва.

Особливу увагу потрібно звернути на поняття культури побудови політики кредитування, яка є важливим елементом, передбачає певне мис-

лення й уявлення про норми і цінності банківської діяльності (наприклад, не кредитувати операції зі зброєю, не фінансувати ті або інші політичні рухи, секти, наукові дослідження й досліди та ін.). Окрім професіоналізму, важливого значення набуває рівень банківського сервісу і консультацій, що надаються, менталітет співробітників, їх готовність надати клієнтам послуги, доброзичливість. Наявність культури кредитного процесу є додатковою перевагою банку, що дає можливість завоювати вигіднішу конкурентну позицію. На жаль, в українських банках взаємодію стратегії і культури можна спостерігати не завжди, хоча кожна із них забезпечує половину успіху кредитної організації.

Отже, впливаючи на виробництво через кредитну політику банків, кредитні важелі сприяють ефективному використанню підприємницької ініціативи у галузі виробництва. Пріоритет у виборі кредитних важелів залежить від їх стимулювального впливу. Крім того, на результати їх використання можуть вплинути й конкретні економічні умови. Тому питання ролі банків у фінансуванні економіки та можливість використання банками кредитних важелів для реального сектору є досить важливим і актуальним.

Список використаної літератури:

1. Hume D. Of Money / D. Hume // Writings on Economics / ed. by Eugene Rotwein. — Madison : University Wisconsin Press, 1995. — 217 p.
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства // Антология экономической классики. — Т. 1. — М. : Эконом, 1991. — 475 с.
3. Электронный словарь Мультитран [Эл. ресурс]. — Режим доступа: www.multitrans.ru
4. Фінансово-економічний аналіз : підручник / [за ред. П.Ю. Буряка, М.В. Римака]. — К. : Професіонал, 2004. — 528 с.
5. Современный финансово-кредитный словарь [Эл. ресурс]. — Режим доступа: www.rubricon.com.
6. Економічна енциклопедія : у 3 т. / [відп. ред. С.В. Мочерний]. — К. : Академія, 2000. — Т. 1. — 864 с.
7. Господарський кодекс України: Науково-практичний коментар / [О.І. Харитонова, Є.О. Харитонов, В.М. Коссак та ін.] ; за ред. О.І. Харитонової. — Х. : Одиссей, 2007. — 832 с.
8. Носова О.В. Інвестиційна привабливість підприємства / О.В. Носова // Стратегічні пріоритети. — 2007. — № 1(2). — С. 120—126.

Надійшла до редакції 29.05.2012

Halyna Zabchouk. Credit Levers of Stimulating Production: Theoretical Aspects and Peculiarities of Their Application in Practice

The essence of the credit lever and the mechanism of its influence on the development of production have been substantiated. The main factors of enhancing the effectiveness of the banks' credit levers have been determined.